

ชื่อสิ่งพิมพ์	มติชนรายวัน	วันที่ วันพฤหัสบดีที่ 25 มกราคม พุทธศักราช 2544	หน้า
Subject Heading			Code No.

‘ทุนทางสังคม’ ฝังอยู่ในตัวแต่ละคน

นี้ เศรษฐศาสตร์ทุน (CAPITAL) ในความหมายว่าเป็นสิ่งที่สามารถให้เพื่อเพิ่มผลผลิตของสินค้าและบริการในอนาคต ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้แก่ เครื่องจักรในโรงงาน อาคารเพื่ออุตสาหกรรมและการขนส่ง คอมพิวเตอร์ เครื่องปั้นที่การเก็บเงินของร้านค้าของปลีก เครื่องส่วนไฟฟ้าในโรงงาน บัตรรายการหนังสือของห้องสมุด ฯลฯ และรวมไปถึงทักษะในทุกลักษณะที่ฝังอยู่ในตัวของมนุษย์ จนทำให้สามารถผลิตได้มากขึ้นกว่าเมื่อกครั้งที่ยังไม่มีทักษะเหล่านี้

อย่างไรก็ดีหากเราทำความเข้าใจความหมายของ “ทุน” ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ไว้ที่กว้างขึ้นก็จะทำให้เห็นบางสิ่งได้ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในรัฐและสมาชิกของสังคม

บุคคลที่มีคุณธรรมอย่างแท้จริงทั้งท่ามกลางแสงแดดและในความมืด มีประวัติชีวิตที่งดงามสมควรจะใช้เป็นจุดอ้างอิงในการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ต่อไป ก็อาจเรียกได้ว่ามี “ทุน” ที่ฝังตัวอยู่ในร่างสูงชันกัน เพราะนอกจากจะสามารถช่วยบันดาลให้เกิดความดีงามเพิ่มขึ้นในสังคมจากผลของความดีงามโดยตรงและผลจากการเลียนแบบแล้ว ตัวเขาเองก็ยังสามารถช่วยจรรโลงให้สังคมดีขึ้นกว่าเดิมด้วยบทกวีที่เขาเองอย่างมีประสิทธิภาพ

ทุนในลักษณะนี้ที่อาจเรียกว่า “ทุนทางสังคมของบุคคล” มีความสำคัญต่อสังคมไทยในระดับแท้เทียมหรือมากกว่าทุนในความหมายของเศรษฐศาสตร์ ที่เรารู้จักกันทั่วไปด้วยซ้ำ เพราะสังคมที่มีศีลหรือของความเป็นวิทยาศาสตร์ในทางความคิดต่ำและมีการประยุกต์ใช้หลักวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันไม่สูงนัก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องการการนำเอาเชิงจริยธรรมที่เข้มแข็ง มิฉะนั้นเราอาจเข้ารกเข้าพงกันเป็นประจำ

อย่างไรก็ดีทุนเชิงจริยธรรมที่ฝังตัวอยู่ในมนุษย์เช่นว่านี้ มิได้มีปริมาณอยู่คงที่ สามารถแปรผันไปได้ตลอดเวลา บางคนที่สามารถรักษาปริมาณทุนทางสังคมที่มีไว้ได้ตลอดชีวิต แต่บางคนก็สูญเสียทุนนี้ไปอย่างมากในบั้นปลายชีวิต (อย่างที่เราคนไทยเรียกว่าเสียคนเมื่อแก่ ซึ่งบางคนอาจจะเสียตั้งแต่กลางคนแล้วเพียงแต่แอบซ่อนไว้ได้มิด

จิตเท่านั้น)

ทุนทางสังคมนี้มีลักษณะพิเศษต่างจากทุนในลักษณะอื่น เนื่องจากขนาดของทุนขึ้นอยู่กับ “การตระหนักรับทราบ” ของสาธารณชน บางครั้งบุคคลหนึ่งมีทุนที่แท้จริงเช่นว่านี้ฝังตัวอยู่ไม่มากนัก แต่ก็สามารถสร้างภาพลวงตาให้สาธารณชนเห็นว่าตนเองมีทุนดังกล่าวอยู่มาก และบางครั้งบุคคลที่มีทุนแท้จริง กล่าวคือมีจริยธรรมและวัตรปฏิบัติอันงดงามอยู่ในร่างสูง แต่ก็ไม่เป็นที่รับทราบโดยสาธารณชนเนื่องจากตัวเขาเองไม่แสร้งว่าใครจะทราบหรือไม่ หรือไม่สามารทำให้สาธารณชนทราบได้อย่างกว้างขวาง

การไม่สามารถรับทราบข้อมูลในเรื่องขนาดของทุนที่แท้จริงดังกล่าวของสาธารณชน จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำให้ทุนที่ฝังตัวอยู่ในหลายร่างมนุษย์ไม่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในอนาคตได้อย่างกว้างขวางเท่าที่ควร ซึ่งหน้าที่ๆ จะตกอุปสรรคที่ว่านี้เพื่อให้สาธารณชนได้ทราบว่าใครมีทุนแท้จริง และใครมีทุนปลอมมากน้อยเพียงใดเป็นภาระหน้าที่ของภาครัฐ องค์กรเอกชนมูลนิธิ สมาคม ฯลฯ กระมัง

สำหรับบุคคลธรรมดา การถูกนิทรา วิพากษ์วิจารณ์อย่างเสียๆ หายๆ จากญาติมิตรเพื่อนร่วมงาน และคนรอบข้างไม่ว่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่ (แต่

ทราบว่ามีคนเชื่ออยู่บ้าง) ย่อมมีผลทำให้ขนาดของทุนทางสังคมที่แต่ละคนได้สะสมไว้ลดลงอย่างแน่นอน เพราะบุคคลผู้รู้จักรอบข้างย่อมมองบุคคลนั้นในแง่ลบ เมื่อชื่อเสียงถูกทำลายลงความสามารถของบุคคลนั้นในการสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและสังคมก็ย่อมลดลง

ทุกคนมีทุนทางสังคมที่เกิดจากสิ่งที่ได้ทำในอดีตสะสมอยู่ในร่างด้วยกันทั้งนั้นนับตั้งแต่เกิดมาจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทยโบราณ “ชาติภูมิ” เป็นทุนประเภทหนึ่งที่ทำให้บุคคลหนึ่งมีทุนสะสมทางสังคมตั้งแต่แรกเกิดมากกว่าอีกคนหนึ่ง “วัยวุฒิ” ก็เป็นทุนอีกลักษณะหนึ่งที่สังคมเอื้อเฟื้อยอมรับมาแต่เด็กคำบรรพ์ อาชีพที่ประกอบ เช่น ครู แพทย์ พยาบาล ก็มีส่วนในการเสริมทุนทางสังคมเช่นกัน

หากเอาความคิดเรื่องทุนทางสังคมดังกล่าวมาประยุกต์กับนักการเมือง ก็จะเห็นสิ่งที่เรียกว่า “บารมี” ซึ่งก็คือทุนสะสมในร่างในอีกลักษณะหนึ่ง คนที่มี “บารมี” คือคนที่มีอำนาจโดยธรรมชาติที่เกิดจากการยอมรับศรัทธาของบุคคลอื่นๆ ในระดับหนึ่ง เป็นคนที่สามารถบันดาลให้บางสิ่งเป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ ซึ่งทุนที่สะสมนี้อาจมิได้เกิดจากศีลธรรมจรรยาเสมอไป

อย่างไรก็ดีไม่ว่าใครจะมี “บารมี” มากเท่าใดก็ดี หากถูกวิพากษ์วิจารณ์เสียๆ หายๆ โดยสื่อและผู้คนที่สังคมยอมรับความเห็นอย่างหนักแล้ว ทุนหรือบารมีก็อาจลดลงได้มากจนอาจถึงหมดไปก็ได้ก็มี ไม่ว่าสิ่งที่ถูกวิจารณ์นั้นจะมีมูลความจริงหรือไม่ก็ตาม เพราะทั้งหมดขึ้นอยู่กับการตระหนักรับทราบของสาธารณชนและในสังคมที่สาธารณชนไม่ค่อยมีความสามารถในการคิดเองได้คั่นก ชะตากรรมขึ้นลงของนักการเมืองจึงผูกไว้กับสื่ออยู่เป็นอันมาก

นักการเมืองยุคปัจจุบันเข้าใจในเรื่องทุนทางสังคมที่แปรเปลี่ยนเป็นทุนทางการเมืองของตนเองดีขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการเลือกตั้งครั้งนี้ ที่นักการเมืองที่มีทุนทรัพย์หนาแน่นมีทุนทางสังคมน้อยมีจำนวนร้อยละ (โดยไม่รู้ตัว) ลงไปเป็นอันมาก คงจะไม่คิดถ้าจะกล่าวถึงความน่าเชื่อถือของคำพูด จริยธรรม วัตรปฏิบัติที่เหมาะสม ความสามารถในการสื่อสาร ประสิทธิภาพการทำงานและการศึกษา ความโปร่งใสของบุคคลิกภาพ จิตที่เป็นประชาธิปไตย ความเชื่อถือในความสามารถ ความจริงใจต่อประชาชนและบ้านเมือง ฯลฯ คือปัจจัยกำหนดทุนทางสังคมหรือทางการเมืองของนักการเมืองแต่ละคน

นักการเมืองที่อื้อฉาว ถูกสื่อวิพากษ์วิจารณ์เสียๆ หายๆ อยู่ตลอดเวลา และสาธารณชนจะคล้อยตาม ถือได้ว่ามีโอกาสที่จะสูญเสียทุนทางสังคมที่แปรผันได้ง่ายนี้ค่อนข้างสูงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าความรู้สึกเสื่อมใสอย่างแท้จริงในประชาธิปไตยและวัตรปฏิบัติที่สอดคล้องของนักการเมืองเป็นสะพานสำคัญที่เชื่อมไปสู่การสะสมทุนทางสังคมของนักการเมือง

เมื่อรวมทักษะในทุกลักษณะที่ฝังตัวอยู่ในมโนทัศน์ รวมทั้งผลงานและความสำเร็จในอดีตที่ผ่านมาตลอดจนทุนทางสังคมดังกล่าวแล้ว ก็จะได้ทุนทางสังคมที่แท้จริงซึ่งเป็นตัววัดศักยภาพที่แท้จริงของมนุษย์ในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง

ถ้าทุกคนจะหยุดคิดและพยายามประเมินขนาดของทุนทางสังคมที่แท้จริงที่ฝังตัวอยู่ในร่างของแต่ละคนแล้ว ก็อาจทำให้เข้าใจคุณค่าของตัวเองได้ดียิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาแล้วก็จะตระหนักว่านอกเหนือจากความสามารถและทักษะต่างๆ ที่ฝังอยู่ในตัวแล้ว การดำรงตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมเท่านั้นที่จะเป็นปัจจัยสำคัญช่วยสะสมทุนทางสังคมที่แท้จริงของคน